

lamalar getirilmiştir. Bunları oruç, i'tikâf, hac veya umre maksadıyla ihram dönemleri olmak üzere üç grupta ele almak mümkündür. Ramazan orucu tutan eşlerin, oruç saatleri içinde ilişkide bulundukları takdirde oruçları bozulur ve hem kazâ hem de kefarete, yani ramazan ayı dışında altmış bir gün oruç tutmak icap eder. Nâfile veya kazâ orucu tutan eşlerin cinsî münasebeti ise sadece aynı günün orucunu kazâ etmeyi gerektirir. Daha çok ramazan ayında olmak üzere müminlerin i'tikâf* zamanlarında yemelerini ve içmelerini asgariye indirmeleri yanında cinsî münasebetten tamamen uzak kalmaları da emredilmiştir (el-Bakara 2/187). Hac niyetiyle ihrama giren eşler, görevlerini yerine getirip ihramdan çıkıncaya, hatta ziyaret tavafını bitirinceye kadar cinsî münasebette bulunamazlar. Umre niyetiyle ihrama giren eşlerin durumu da ana hatları ile aynıdır. Bu ibadetlerin çeşitli kademelerinde vuku bulacak ilişkilerin doğuracağı sonuçları fıkıh mezhepleri az çok farklı şekillerde belirlemişlerdir (bk. HAC; İHRAM; UMRE).

İslâm dininde cinsî münasebetin mânevî bir kirlilik meydana getirdiği kabul edilmiş ve ilişkiden sonra yıkanmak farz kılınmıştır (bk. CENÂBET; GUSÛL).

Cinsî münasebetin İslâm aile ve ceza hukuku ile ilgili bazı hükümleri de şöyledir: Nikâh akdinden sonra eşler cinsî münasebette bulunmadan önce boşanarlarsa kadının iddet beklemesi gerekmez (el-Ahzâb 33/49). Böyle bir durumda kadın takdir edilen mehrin ancak yarısını alabilir (el-Bakara 2/237). Karısıyla en az dört ay cinsî münasebette bulunmayacağına yemin eden kimsenin yemininden dönmesi sözle değil cinsî münasebetle mümkün olur (bk. İLÂ). Kocasından üç talâkla boşanan bir kadının İslâm hukukuna göre tekrar aynı kişiyle evlenebilmesi, başka biriyle nikâhlanması ve ondan boşanması şartına bağlıdır (bk. HÜLLE). Buradaki "nikâh" kelimesi, akidle cimâ arasında müşterek bir lafız olduğu halde fakihlerin çoğunluğu tarafından cimâ mânasına alınmış ve yeni kocasıyla cinsî münasebette bulunmayan kadının eski kocasına dönemeyeceğine hükmedilmiştir (bk. Kurtubî, III, 147-148). Zina suçunu işleyen evli kimsenin recm* cezasına çarptırılması ihsan* şartının bulunmasına bağlıdır. İhsanın gerçekleşebilmesi için gerekli şartlardan biri de

sahih nikâh sonucu vuku bulan cinsî münasebettir.

BİBLİYOGRAFYA:

Müşned, I, 86; II, 144, 444, 479; III, 7; V, 169; VI, 305; Dârimî, "Vuđû", 114, "Nikâh", 28; Buhârî, "Nikâh", 66, 85, "Vuđû", 8, "Da'âvât", 55, "Tevhîd", 13, "Gusûl", 12; Müslim, "Nikâh", 120, 121, "Talâk", 6, 10; İbn Mâce, "Nikâh", 27, 28, 29, "Tahâret", 23, 123, 125; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 40, 45, 46; Tirmizî, "Tahâret", 102, 123, "Nikâh", 6, "Rađâ", 12; Taberî, *Câmî'u'l-beyân*, II, 224-231; Şirâzî, *el-Mühezzebe*, II, 67; Kâsânî, *Bedâ'î*, II, 331; III, 173; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, III, 334-337; VII, 22, 23, 25-26, 29, 31, 318, 324; Kurtubî, *el-Câmî*, III, 86, 147-148, 204; XIV, 202; Nevevî, *el-Mecmû*, VII, 384, 387-388; İbn Cüzey, *el-Kavâninü'l-fikhiyye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kalem), s. 141; İbnü'l-Hümmâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak), II, 68, 113, 238-242; III, 183; Süyûtî, *ed-Dürü'l-menşûr*, Beyrut 1403/1983, I, 626-641; a.mlf., *Târîhu'l-hulefâ*, s. 129; Buhûtî, *Keşşafu'l-kınâ*, V, 188-195; Adevî, *Hâşiye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Fikr), I, 485-486; Şevkânî, *Neylül-evlâr*, I, 325-327; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, I, 118, 198; II, 210, 399; III, 149; Zühaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî*, II, 719; III, 551, 555; VII, 106, 540; Nüreddin İtr, *el-Hac ve'l-umre*, Beyrut 1404/1984, s. 153-158; Mervan Muhammed eş-Şiâr, *el-Alâkatü'l-cinsiyeye fi'l-İslâm*, Beyrut 1410/1990, s. 84-93; *Mo. F.*, II, 222-225.

SALİM ÖĞÜT

CİMMÂ

Güneybatı Habeşistan'da bir bölge
ve burada hüküm sürmüş olan
bir devlet.

Adını buranın meşhur kralı Cimmâ Abbâ Cifâr'dan almaktadır. Devletin toprakları Omo ve Goceb nehirleri arasında yer alır. Burada komşu Kafa Krallığı'nda olduğu gibi aynı nesilden gelen Sidâmâ ırkına mensup insanlar oturuyordu. Cimmâ'nın güneydoğusunda Garo diye adlandırılan bölgede ise Boşalar bulunmaktaydı. Boşalar putperest iken Habeşistan Kralı Sarsa Dengel tarafından 1586'da zorla hıristiyanlaştırılmışlardır. Gala hânedanı Habeşistan'a saldırdığında Boşalar XVI. yüzyıl ortalarında bu bölgeye gelmişler ve Gibê bölgesinde küçük krallıklar (prenslikler) kurmaya başlamışlardır. Enâryâ bunların ilkidir (yaklaşık 1550-1570). Cimmâ'da Cimmâ aşiretinin altı kabilesi Gala Devleti'nin temelini oluşturur. Bu sebeple Cimmâ'ya Cimmâ Kaka da denir (*EI²* [İng.], II, 545).

İslâmiyet Cimmâ'ya 1632 yılından itibaren girdiyse de XVIII. yüzyılda Hıristiyanlık'la beraber yok oldu. Cimmâ'da bulunan beş Gala krallığından (Cimmâ, Coma, Limma, Enâryâ, Guma) yalnız Cim-

mâ Krallığı'na Habeşistan'ın 1891-1900 arasındaki fethinden sonra hayat hakkı tanınmıştır. Burada konuşulan dil Gala'dır. Dilde İslâmî müesseselerin ve Gala âdetlerinin tesiri vardır.

İslâm dini XIX. yüzyılın başlarında müsülmân Gala kabileleri ve Mısır Sudanı'ndan gelen müsülmân tacirlerin gayretleriyle bölgeye tekrar girdi. Müsülmân tacirler bölge halkının faydalanacağı güzel ve kaliteli malları satmak suretiyle onların güvenini kazandılar. Bunlardan bazıları Cimmâ'ya yerleşerek yerli kadınlarla evlendiler ve halkla kaynaştılar. Cimmâ'dan ancak yılda bir defa Sudan'a veya Batı Afrika kıyılarına gidip dönüyorlardı. Bunun dışındaki uzun boş vakitlerini, imkân ve nüfuzlarını halkı İslâm'a davet için kullandılar. XIX. yüzyılın ortalarında gelindiğinde Cimmâ başta olmak üzere buradaki krallıkların tamamı ve halkın da büyük çoğunluğu İslâmiyet'i kabul etti. Bu bölgede Harar şehri İslâm davetinin merkezi oldu.

Cimmâ'ya İslâm'ın yeniden girdiği dönemden yüzyıl sonuna kadar sekiz kralın ismi tesbit edilebilmiştir. Bunların en tanınmış I. Sanna Abbâ Cifâr, sonuncusu ise Abbâ Cifâr'dır. Habeşistan'ı hâkimiyeti altına alan II. Menelik (1865-1913) Cimmâ'yı da kendine tâbi kıldı. Kendisine itaat eden Cimmâ Kralı Abbâ Cifâr'ı idarede bıraktı. Abbâ Cifâr, Cimmâ'nın ticarî yönden gelişmesini sağlamak için vergi ve gümrükleri azaltmış, özellikle köle ticaretini kolaylaştırmıştır. O dönemde güneybatı Habeşistan'ın başlıca köle ticaret pazarı haline gelmiş olan Cimmâ bugün de Güneybatı Habeşistan'ın önemli bir ticaret merkezidir.

Abbâ Cifâr samimi bir müsülmandı. Cimmâ'yı İslâm araştırmalarının merkezi yapmak için çalışmış, yabancı İslâm âlimlerinin burada yerleşip ders vermelerini temin etmiştir. Ömrünün sonuna doğru yaşlı sultan idareden çekilmiş, hükümdarlığı torunu Abbâ Cevbir'e bırakmıştır. Etiyopya (Habeşistan) kralı 1933'ten sonra Cimmâ bölgesini tayin ettiği valilerle idare etmiştir. Cimmâlılar zengin vadi yaşıntısı ve İtalyanların etkisiyle âdetlerini yavaş yavaş terketmeye başladılar. Bölgenin bazı kısımları Shoa, Gocâm ve Vallo göçmenlerince işgal edildi. Ayrıca Cimmâ'ya XX. yüzyılda büyük bir Yemenli göçü söz konusudur. Bunlar sürekli olmamak kaydıyla buraya yerleş-

CİMMÂ

mişler, fakat topluma tamamiyle uyum sağlayamamışlardır.

Cimmâ'da basit mimarili dört mescid, çoğu Yemenli hocaların gözetiminde müslüman Afrika'dakine benzer Kur'an kursları vardır. Seyyid olduklarını iddia eden Arap aileler İslâm'ın yayılmasında önemli rol oynamışlardır. Hâkim mezhep muhtemelen Şâfiî mezhebidir (Trimingham, s. 205). Ancak Hanefî mezhebine tâbi olanlar da vardır ve bu mezhep giderek yayılmaktadır.

Cimmâ Kafa eyaletinin yönetim merkezidir. Buradan sahile uzanan ticaret yolu Cimmâ'dan geçer. Bereketli topraklarında ziraatı gelişmiş, buğday, pamuk, baharat belli başlı ürünlerindendir. Cimmâ'da Habeşistan'ın en güzel kahvesinden bolca üretilmektedir. Pamuk, deri ve kürk diğer ticaret mallarını oluşturmaktadır. Bölgede kereste sanayii de gelişmiştir. Nüfusu 1986'da 52.400 idi.

BİBLİYOGRAFYA :

J. S. Trimingham, *Islam in Ethiopia*, London 1952, s. 142-143, 202-205, 222, 223, 226-227; E. Ullendorff, *The Ethiopians*, London 1973, s. 23, 191; Muhammed Abdullah en-Nakire, *İn-tişârü'l-İslâm fî Şarkî lfrîkıyye ve münâhedâtü'l-Ğarbi leh*, Riyad 1402/1982, s. 236-237; Fethi Gays, *el-İslâm ve'l-Habeşe 'abre't-târîh*, Kahire, ts. (Mektebetü'n-Nehdati'l-Misriyye), s. 5 (harita), 16, 182-183; G. W. B. Huntingford, "Djimmâ", *EP* (İng.), II, 545; *Büyük Larousse*, İstanbul 1986, IV, 2379.

MEHMET AYKÂÇ

CİMRİLİK

Servet edinme tutkusuyla
karşılıksız harcama
ve hayır yapmaktan
kaçınma eğilimi.

"Adi, alçak, soysuz" anlamındaki Farsça cımrî kelimesinden Türkçeleştirilmiş olup genellikle "pintilik, hasislik" mânâsında kullanılır. İslâm ahlâk literatüründe aynı kavramlar şuh ve buhl kelimele-riyle ifade edilir. Ancak dilciler bu iki terim arasındaki anlam farkı üzerinde durmuşlardır. Buna göre şuh, öncelikle kişiyi mal mülk edinme hırsına sevkeden, harcamalarda bulunmaktan ve yardım etmekten alıkoyma bencil bir duygu, buhl ise bu duygunun etkisiyle iyilik ve cömertlik yapmaktan kaçınmaktır (bk. *Lisâ-nü'l-ʿArab*, "bhl", "şh" md.leri). Dil âlimleri ve müfessirlerin çoğunluğu, özel olarak mal varlığı konusundaki cimriliğe buhl ve genel olarak iyiliğin her türlüşünden kaçınacak derecede köklü ve yaygın bir huy halini almış bulunan cimriliğe de

şuh demişlerdir. Ayrıca buhlü, kişinin kendi malını hayır yoluna harcamaktan kaçınması, şuhhu da başkalarının elinde-kine göz dikecek veya onların iyilik yapmalarından bile hoşlanmayacak derecede cimri ve iyilik duygusundan yoksun olması şeklinde açıklayanlar da vardır.

Kur'an-ı Kerim'de üç âyette şuh, bir âyette "cimriler" anlamındaki eşihha, üç âyette buhl, dokuz âyette de bundan türetilmiş fiiller yer almaktadır (bk. M. F. Abdülbâki, *Mu'cem*, "bhl", "şh" md.leri). Bu âyetlerin birinde (en-Nisâ 4/128) nefislerin cimriliğe eğilimli yaratılmış olduğu belirtilmekte, iki âyette de (el-Haşr 59/9; et-Tegâbün 64/16) cimrilikten kurtulanların kurtuluşa ereceği ifade edilmektedir. Zemaşerî bu âyetleri yorum-larken şuh kelimesini, insanın kendisini alçaltacak derecede bencil ve servete düşkün olması şeklinde tarif etmekte, söz konusu âyetlere göre cimriliğin yaratılıştan gelen ve hiçbir zaman tam olarak yok edilmesi mümkün olmayan tabii bir duygu (garîze) olduğunu belirtmektedir (el-Keşşâf, IV, 84). Bu anlayış daha sonra kaleme alınan birçok tefsirde de tekrarlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de, insanın bu bencil duygudan kurtulması ve bunun yerine cömertlik duygusunu geliştirmesi her vesile ile öğütlenmektedir: "Allah... cimrilik edenleri, başka insanların da cimri olmasını isteyenleri ve Allah'ın kendi kereminden verdiğini saklayanları sevmez" (en-Nisâ 4/36-37). Başka bir âyette cimriliğin insanın kendi yararına bir davranış olmayıp aksine tam aleyhine bir sonuç doğuracağı belirtilmiştir (Âl-i İmrân 3/180).

Hadislerde de cimrilik anlamına gelen kavramlar sık sık geçmektedir. Hz. Peygamber, genel olarak insanlar hakkında düşünülebilen en kötü ve alçaltıcı iki huyun cimrilik ve korkaklık olduğunu (*Müsned*, II, 302, 320; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 21), cimrilik duygusuyla imanın bir arada bulunmayacağını (*Müsned*, II, 256, 340, 441; Nesâî, "Cihâd", 8) ifade etmiştir. Başka bir hadiste mal hırsı demir zırha benzetilmiştir: Cömert insanındaki yardım duygusu mal hırsını yenip kişi cömertlik yaptıkça üzerindeki zırh gevşer, yani cömert insanda mal hırsının ve cimrilik duygusunun baskısı gittikçe azalır. Aynı zamanda başkalarının sıkıntılarını hafifletmiş olmaktan dolayı da huzura kavuşur. Buna karşılık cimri insandaki mal hırsı kendisini gittikçe sıkı bir zırh gibi rahatsız eder; insanların sıkıntı için-

de bulunduklarını görmekten dolayı da vicdanen rahatsız olmasına rağmen cimriliği yüzünden vicdanını rahatlatacak iyilikler yapamaz. Böylece cimrilik duygusu kendisini tam bir psikolojik baskı altına alır (Buhârî, "Cihâd", 89, "Zekât", 27, "Libâs", 9; Müslim, "Zekât", 76, 77). Bu sebeple Hz. Peygamber cimrilikten Allah'a sığınmış (Buhârî, "Cihâd", 74), geçmişte bazı kavimlerin cimrilik yüzünden birbirlerinin mallarına saldırmak, kanlarını akıtmak suretiyle helâk olduklarını belirtmiş (Müslim, "Birr", 56), cimriliğin, bencillik ve çıkarıcılığın doğurabileceği sosyal bunalımlara dikkat çekmiştir. İmam Mâverî de cimriliğin sosyal münasebetler üzerindeki bu olumsuz etkisi üzerinde durmuştur (*Edebü'd-dün-yâ ve'd-dîn*, s. 222).

Cimrilik konusu İslâm ahlâkçıları içinde Gazzâlî tarafından ilmi bir yaklaşımla ele alınarak incelenmiştir. Gazzâlî cimriliğin psikolojik temelleri üzerinde durarak bu olumsuz duyguyu mal sevgisine bağlamakta ve bu sevginin az veya çok her insanda bulunduğunu belirtmektedir. Ona göre eğer her servet biriktirenin cimri olduğu düşünülecek olursa bu takdirde cimrilikten kurtulabilmiş hiçbir insan bulunamaz. Cimrilik hakkındaki hükümler çoğunlukla izâfidir. Nitekim bir insan kendisinin cömert olduğuna inandığı halde başkaları onu cimri sayabilirler. Bu durum genellikle cimriliğin kavramının farklı anlaşılmasından doğmaktadır. Gazzâlî, cimrilik konusundaki "harcanması dinî ve hukukî bakımdan gerekli olan malı harcamaktan kaçınmak" veya "hayır yolunda harcama yapmayı sevmemek" şeklindeki tarifleri yetersiz bulmakta ve bu konuya tam olarak açıklık getirebilmek için servetin var oluş gayesini esas almak gerektiğini söylemektedir. Buna göre malı yaratılış gayesinin dışında harcamak israf, bu gaye için harcamaktan kaçınarak elde tutmak cimrilik, yaratılış gayesine uygun olarak harcamaksa cömertliktir (*İhyâ*, III, 259-260).

İslâm ahlâkçıları cimriliği ahlâkî ve psikolojik bir hastalık kabul ederek diğer reziletler gibi bunun da ilim ve amel yoluyla tedavi edilebileceğini ifade etmişlerdir. İlim yolu cimriliğin ahlâkî, dinî ve içtimâî bakımdan zararlarını ve bundan kurtulmanın yollarını araştırıp öğrenmek, amel yolu ise insanların dertleriyle ilgilenmek, nefse güç gelse de insanlara yardım etmeye kendini zorlamak şeklinde özetlenebilir.